

ВЛАСНИЙ ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ – ОСНОВА МІЦНОГО ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

ПЕДЬКО І. А.

кандидат економічних наук,

НЕДЯЛКОВА М. В.

Одеса

Поняття «капітал» асоціюється з поняттям «власність». У момент створення підприємства його стартовий капітал втілюється в активах, інвестованих засновниками, і являє собою вартість майна підприємства. Метою роботи є оцінка існуючих методичних підходів розрахунку власного оборотного капіталу.

Актуальність теми зумовлена визначальним місцем власного оборотного капіталу у функціонуванні підприємства, його особливим статусом «гаранту» організації бізнесу.

На основі достовірної інформації про власний оборотний капітал можна визначити необхідні для виробництва і реалізації продукції запаси сировини, провести розрахунки обсягів незавершеного виробництва та готової продукції, об'єктивно оцінити результати ді-

яльності підприємства. Разом з тим, на практиці та в теоретичних дослідженнях для оцінки фінансової стійкості та платоспроможності підприємства використовують різні показники – «власний оборотний капітал», «чистий робочий капітал» або «чистий оборотний капітал».

Окремі автори ототожнюють ці терміни. Різні методики оцінки означених показників пропонують як російські вчені (В. В. Ковальов, Г. В. Савицька, Р. С. Сайфулін, А. Д. Шеремет), так і вітчизняні вчені-економісти (М. Д. Білик, М. Я. Коробов, Л. А. Лахтіонова, В. О. Подольська, І. Ф. Прокопенко, Яріш О. В. та ін.).

Термін «оборотний капітал» використовується для характеристики поточних активів. Під поточними активами розуміють оборотні активи та витрати майбутніх періодів. У зарубіжній та вітчизняній практиці оборотні активи класифікують за різними ознаками.

За фінансовими особливостями формування оборотні активи підприємства поділяють на валові та чисті. Така класифікація оборотних активів набула поширення у зарубіжній практиці.

Розглянемо класифікацію оборотних активів, запропоновану М. Д. Білик: валові оборотні активи – це увесь їх обсяг незалежно від джерел фінансування; чисті оборотні активи – це різниця між валовою сумою активів та загальною сумою поточних пасивів підприємства. У нормальних умовах функціонування суб'єктів господарювання величина поточних активів вища за величину поточних зобов'язань.

За належністю оборотні активи поділяють на власні та позикові. Власні оборотні активи характеризують ту їх частину, яка сформована за рахунок власного капіталу підприємства, до якого, згідно з нормативною базою України, умовно відносять так звані «стійкі пасиви».

Зрозвитком підприємницької діяльності та акціонування власний оборотний капітал підприємства відіграє визначальну роль, оскільки забезпечує фінансову стійкість і оперативну самостійність суб'єкта господарювання. На приватизованих підприємствах власні оборотні активи перебувають у їх повному розпорядженні. Підприємства мають право їх продавати, передавати іншим суб'єктам господарювання, громадянам, здавати в оренду тощо.

Позикові оборотні активи – це частина оборотних активів, яка сформована за рахунок позиченого підприємством товарного або фінансового кредиту як на довгостроковій, так і на короткостроковій основі.

Додаткову потребу підприємства в коштах, що залучаються у вигляді банківських кредитів та інших форм, покриває позиковий капітал. Надійність фінансового стану та фінансова стійкість підприємства слугує головною умовою надання банком кредиту.

Оцінка наявного власного оборотного капіталу, вивчення його динаміки та ефективності використання, визначення факторів, які впливають на нього, є важливими питаннями аналітичного дослідження фінансового стану підприємства.

Причинами нестійкого фінансового стану підприємства, його неплатоспроможності, банкрутства є відсутність власного оборотного капіталу або його нестача. Нестача власного оборотного капіталу примушує багато підприємств зменшувати обсяг виробництва продукції. Це відображається як на кон'юктурі ринку, так і на економіці країни.

Необхідно відзначити, що «оборотний капітал» та «власний оборотний капітал» – різні поняття. Перший показник характеризує, майно підприємства, його активи. Другий показник є джерелом покриття поточних активів. Наявність власного оборотного капіталу свідчить про те, що підприємство може не лише погашати поточні зобов'язання, але має достатньо фінансових ресурсів для розширення своєї діяльності та здійснення інвестицій.

Оптимальний розмір власного оборотного капіталу визначається сферою діяльності підприємства, обсягами виробництва, кон'юктурою ринку. На сьогодні для визначення власних оборотних коштів державними органами України (на рівні Аудиторської палати, Міністерства фінансів, Фонду держмайна, Державної податкової адміністрації) не розроблено єдиної методики.

УМетодичних рекомендаціях щодо підготовки аудиторського висновку при перевірці відкритих, акціонерних товариств та підприємств-емітентів облігацій, крім комерційних банків та в Положенні про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації рекомендовано алгоритм розрахунку власного оборотного капіталу [1].

Згідно з цими рекомендаціями власний оборотний капітал розраховують як різницю між оборотними активами та поточними зобов'язаннями.

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій, затверджених Державною податковою адміністрацією України 16.06.2000 р., власні оборотні кошти розраховують як різницю між власним капіталом і необоротними активами, проте з останніх вираховують довгострокову дебіторську заборгованість.

Вираховування довгострокової дебіторської заборгованості автоматично відноситься до поточних активів, що є методично неправильним згідно з П (С)БО.

Існує ще декілька методичних підходів розрахунку власного оборотного капіталу:

1) Івахненко В. М. пропонує таку формулу розрахунку наявності власного оборотного капіталу, яка визначається як різниця величини джерел власного капіталу та величини необоротних активів. До власних пасивів слід прирівняти «Забезпечення наступних витрат і платежів» та враховувати «Довгострокові зобов'язання», які беруть безпосередню участь у формуванні «Необоротних активів» підприємства [2].

2) На думку Мендрула О. Г., при визначенні власного оборотного капіталу слід дорівняти до власних пасивів «Забезпечення наступних витрат і платежів» та «Доходи майбутніх періодів» і від цієї суми відняти «Необоротні активи». Але автором у наведеній формулі до уваги не беруться «Довгострокові зобов'язання», які беруть безпосередню участь у формуванні «Необоротних активів» підприємства.

3) Білик М. Д. трактує визначення власного оборотного капіталу таким чином, якщо на балансі є довгострокові кредити, їх також слід враховувати, адже вони спрямовуються на капітальні інвестиції і не повинні брати участь у поточній господарській діяльності [3].

4) Подольська В. О. та Яріш О. В. пропонують такі шляхи визначення суми власного оборотного капіталу [4]: по-перше, шляхом віднімання від суми власного капіталу та довгострокових зобов'язань; по-друге, як різницю між вартістю оборотних активів та поточними зобов'язаннями підприємства.

5) Аналогом власного оборотного капіталу є чистий робочий капітал підприємства, який розраховується як різниця між поточними активами і поточними зобов'язаннями. Його можна використовувати як міру платоспроможності та фінансової стійкості, тобто він показує, що залишиться в обороті підприємства, якщо одночасно погасити поточні зобов'язання, або наскільки господарська діяльність підприємства забезпечена власними фінансовими ресурсами.

б) Методичний підхід, за думкою Білої О. Г., повністю відповідає алгоритму розрахунку Аудиторської палати України [5]. Зауважимо, що за своєю вартістю величина власного оборотного капіталу відповідає вартості чистого оборотного капіталу. Проте, у даній формулі при формуванні необоротних активів залучені витрати майбутніх періодів, які є часткою поточних активів.

На нашу думку, при визначенні власного оборотного капіталу слід прирівняти до власних пасивів «Забезпечення наступних витрат і платежів» та «Доходи майбутніх періодів», врахувати «Довгострокові зобов'язання» і від цієї суми відняти «Необоротні активи». Чистий робочий капітал підприємства розраховують як різницю між поточними активами та поточними зобов'язаннями.

За запропонованими методами можна визначити те, що величина власного оборотного капіталу відповідає вартості чистого робочого капіталу. Порівнюючи фактичну наявність власного оборотного капіталу з встановленим нормативом, можна визначити нестачу або надлишок власного оборотного капіталу. На жаль, розрахунок такого нормативу здійснюють сьогодні не всі підприємства.

Особливу увагу слід приділяти виявленню чинників, які негативно впливають на зміну власного оборотного капіталу. Серед них можна назвати систематичну збиткову діяльність підприємства, наявність занадто дорогої за вартістю матеріально-технічної бази та значних обсягів незавершеного будівництва, зростання дебіторської заборгованості, неефективне використання майна та капіталу.

Головним джерелом збільшення власного оборотного капіталу та нарощування чистого робочого капіталу є прибуток. Для збільшення чистого робочого капіталу та його збереження в умовах зростання поточних зобов'язань підприємства повинні налагодити нормальний рух капіталу, суворо дотримуватися строків як сплати відсотків і погашення кредитів, так і розрахунків з іншими кредиторами. Залучення капіталу повинно здійснюватися планово, керовано, з урахуванням ступеня ризику, наявної інфляції, змін на ринку товарів та послуг. Для цього підприємства повинні визначити граничні можливості економічного і соціального розвитку на найближчі п'ять років та розробляти концепцію оптимізації структури активів, складати інвестиційну програму, приділяючи головну увагу інноваціям, економічно обґрунтовувати потребу у планових оборотних коштах, встановлювати їх мінімальний розмір. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Наказ Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України від 26.01.2001 № 49/121.
2. **Івахненко В. М.** Курс економічного аналізу: Навч. посіб. – 3-тє вид., перероб і доп. – К.: Знання-Прес, 2002. – 190 с.
3. **Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька М. К.** Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005. – 592 с.
4. **Подольська В. О., Яріш О. В.** Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 488 с.
5. **Біла О. Г.** Фінанси підприємств: Навч. посіб. – Львів: «Магнолія 2006», 2008. – 383 с.